

Lokální politický proces a regionální rozvoj. Případová studie

Markéta Luhanová

Anotace v anglickém jazyce:

In the present the area of regional study is very actual. I would like to show differences between regional and national electoral preferences in Příbram. Comparison of municipality and parliamentary elections after 1989 shows distinct electoral behaviors on regional and national level. A historical tradition of political party in region, political persons and irrationalization cause a different approach of Příbram's voter in local election. On the other hand the voter preferred the strong political parties and respect ideological point of view in parliamentary elections.

Anotace v českém jazyce:

Aktuálnost regionální problematiky mě inspirovala k článku věnující svou pozornost analýze místního politického procesu ve vybrané lokalitě. Cílem mé práce je analyzovat volební chování příbramských občanů a jejich přístup k parlamentním a komunálním volbám. Komparace národních a komunálních voleb ve městě Příbrami po roce 1989 ukázala odlišné preference v parlamentních a lokálních volbách. Volební chování příbramských voličů při rozhodování o místním zastupitelstvu bylo ovlivněno historickou tradicí politických stran v regionu, osobností politiků a menší racionálností volby. Rozhodování voličů v parlamentních volbách ukazuje na větší preference silných stran a zohledňování ideologického hlediska.

Klíčová slova v anglickém jazyce:

Region, parliamentary elections, municipal elections, electoral behaviors

Klíčová slova v českém jazyce:

Region, parlamentní volby, komunální volby, volební chování

Úvod

Pokračující evropská integrace přitahuje stále více zájmu v oblasti regionálního a lokálního zkoumání. Oslabováním kompetencí národních států dochází totiž k většímu

přenášení rozhodovacích pravomocí nejen na evropskou úroveň, ale i opačným směrem, na nižší, subnacionální složky územního uspořádání.

Vedle regionálních studií ekonomického a sociálního charakteru se stále ve větší míře objevují práce, které svojí pozornost věnují problematice politického procesu a politického rozhodování v obcích a regionech. Zájem o regionální a lokální politiku vzrůstá v souvislosti s přípravou ČR na vstup do EU, kdy jako kandidátská země můžeme využívat množství regionálních rozvojových fondů. Studium lokálního politického prostředí také přispívá ke zlepšení připravenosti jednotlivých politických institucí a subjektů na regionální politiku uplatňovanou Evropskou unií.

Cílem mého příspěvku je právě analýza politického procesu ve vybrané lokalitě – městě Příbrami. V jejím rámci bude zkoumáno chování místních voličů a jejich přístup k parlamentním a komunálním volbám.

Vlastní otázka, které motivy ovlivňují rozhodování voličů je značně problematická, neboť faktorů, které působí na motivaci jednání voličů, je mnoho a navíc se pořadí jejich významu v návaznosti na změny vnitřních a vnějších podmínek společnosti neustále mění. Výzkumy voleb přesto ukazují na některé tendence v rozhodování voličů. Podle A. Siegfrieda určují volební chování občanů zejména faktory a) související se zvláštnostmi historického, administrativního a sociálně politického utváření společnosti, b) podmínění současnou sociální strukturou, c) podnícené náboženskými preferencemi, d) vyvolané vlivem vnějšího prostředí dané společnosti a její schopnosti čelit těmto vlivům. Závěry těchto výzkumů se však shodují v tom, že rozhodující roli hraje sociálně ekonomické postavení voličů. V konkrétních případech se prosazují rozdílná psychická, morální, kulturní, generační a jiná hlediska, vlivy národnostní struktury, historických tradic, faktorů geografických, demografických a mnoha dalších. (Křížkovský, Adamová 1997:347)

Materiál a metody

Příspěvek je založen na srovnání volebních výsledků po roce 1989. Posuzovány jsou parlamentní volby konané v roce 1990, 1992, 1996 a 1998 a to z pohledu města Příbram i celkových výsledků za ČR. Dále pak jsou hodnoceny výsledky voleb do příbramského zastupitelstva konané v roce 1990, 1994 a 1998. Při analýze volebního chování občanů byly využity stranické programy, tiskoviny a také rozhovory s čelními představiteli regionálních poboček politických stran.

Výsledky:

Město Příbram

Město Příbram je na počátku roku 2002 čtyřicetitisícovým městem vzdáleným 60 kilometrů od Prahy. Má za sebou bohatou hornickou minulost. Již v roce 1579 byla obec povýšena na královské horní město. V polovině 17. století byla zrenovována bývalá mariánská kaple do barokní podoby Svaté Hory, stala se vyhledávaným poutním místem a významně se zapsala do historie města. Vedle ostatních rud to byla hlavně těžba stříbra v 18. A 19. století, která výrazně ovlivnila rozvoj a slávu města Příbrami. Objevem uranové rudy na Příbramsku během druhé světové války byla započata další hornická éra města. Těžba uranu sice přinesla městu rozkvět i přízeň komunistického režimu, ale na druhé straně mnoho nespravedlnosti a utrpení politických vězňů, kteří ji ze země dobývali. Do postkomunistické doby město vstoupilo kromě velkého nadšení i s vyčerpanými ložisky rud. Devadesátá léta jsou poznamenána bojem se zvyšující se nezaměstnaností související právě s ukončením těžební činnosti. Na rozdíl od ostatních bývalých hornických oblastí jejímu vyššímu nárůstu zabránilo výhodné dopravní spojení s hlavním městem, kde převážně kvalifikovaní lidé našli pracovní uplatnění. V současnosti jsou to kromě podpory firem nabízející volná pracovní místa investice do terciální sféry, jež se nabízí jako východisko řešení problému nezaměstnanosti.

Parlamentní volby ve městě Příbrami

První parlamentní volby konající se v roce 1990 se nesly ve znamení Občanského fóra. S odstupem pak v obou komorách parlamentu uspěli komunisté a lidovci.

Další volby do poslanecké sněmovny se konaly již za dva roky, v roce 1992. Prvenství v nich vybojovala koalice ODS – KDS, následována Levým blokem a republikány v obou částech tehdejšího parlamentu.

První parlamentní volby v rámci České republiky se konaly v roce 1996 a v Příbrami se o prvenství sehrál boj mezi ODS a ČSSD. Pouze třetina procenta voličských hlasů nakonec rozhodla o vítězství sociálních demokratů. Třetí místo obsadila KSČM, následovali republikáni, ODA a KDU – ČSL.

Důsledkem politických bouří národní politické scény byly v roce 1998 vypsány mimořádné parlamentní volby. Vítěznou stranou se stala ČSSD a s dostatečně velkým odstupem za sebou nechala pravicovou ODS. Třetí příčku udržela KSČM a za ní se umístila odtržená reformní část ODS – Unie Svobody. Další pozice obsadili lidovci a republikáni.

Komunální volby ve městě Příbrami

První postkomunistické zastupitelstvo, volené v roce 1990 bylo složeno z třinácti zástupců Občanského fóra, osm míst získal Demokratický blok (sdružení lidovců, zelených a nezávislých), komunisté pět a republikáni jedno. Byl zvolen lidovecký starosta.

V dalších komunálních volbách konaných v roce 1994 získala největší počet hlasů ODS, druhou příčku získali komunisté a třetici nejúspěšnějších uzavřela KDU – ČSL. Následovali ODA, ČSSD a DŽJ. Dvaceti pětičlenné městské zastupitelstvo bylo složeno z pěti členů ODS a pěti členů KSČM. Tři členy v zastupitelstvu získala KDU - ČSL. Po dvou zastupitelích měla ODA, ČSSD a DŽJ. Jednoho zastupitele získala Strana zelených, LSNS, SPR-RSČ, Demokratická unie, Strana demokratické levice a KDS – KAN. Zastupitelstvo opět vybralo starostu z řad KDU - ČSL

V roce 1998 se konaly v řádném termínu další volby do městského zastupitelstva. První místo si obhájila jako ve volbách předchozích ODS. Druhou nejúspěšnější stranou se stala KDU – ČSL, třetí byli komunisté, čtvrtí sociální demokraté, pátá Unie Svobody a šestici úspěšných uzavřel Demokratický blok. Do městského zastupitelského sboru bylo zvoleno pět kandidátů ODS, KDU - ČSL a KSČM. ČSSD získala čtyři křesla, dva členové byli zvoleni z řad Unie svobody. Po jednom zastupiteli získala ČSNS, Strana zelených, Strana za životní jistoty a Demokratická unie. Ve funkci byl potvrzen stávající lidovecký starosta.

Diskuze:

Vývoj parlamentních voleb v městě Příbrami

První stupeň komparace představuje historický vývoj chování příbramských voličů v parlamentních volbách.

V prvních svobodných parlamentních volbách roku 1990 se převládající pravicový trend odrazil v chování příbramských voličů jednoznačným vítězstvím Občanského fóra. V roce 1992 prvenství ve volbách získala nově vzniklá ODS s spolu v koalici s KDS. V roce 1996 těsně vítězství vybojovala levicová sociální demokracie, která o dva roky později v mimořádných volbách svoji pozici obhájila. Při porovnání s celkovými výsledky parlamentních voleb příbramské výsledky úspěšně kopírují výsledky celostátní, kromě voleb konaných v roce 1996, kde sociální demokracie získala v Příbrami převahu hlasů nad ODS, která byla absolutním vítězem voleb. Je však nutno poznamenat, že rozdíl mezi dvěma vítěznými stranami byl těšný a to pouze třetina procenta voličských hlasů. Z uvedeného

vyplývá, že není podstatný rozdíl mezi příbramských voličem a průměrným českým voličem v postoji k parlamentním volbám.

Druhá dimenze porovnávání se týká rozdílů v chování voličů v parlamentních a komunálních volbách.

Komparace parlamentních a komunálních voleb ve městě Příbrami

Analýza volebních výsledků ukazuje výrazné odlišnosti mezi utvářením místní a národní politické scény. V roce 1990, pokud pomineme neohrožitelnou výhru členů Občanského fóra, zjišťujeme, že do příbramského zastupitelstva byl zvolen jako druhý nejúspěšnější politický subjekt Demokratický blok, formace lidovců, zelených a nezávislých. V tom samém roce při PSP ČR dali příbramští voliči přednost komunistům před lidovci. KSČM dosáhla třetího místa v komunálních volbách, přičemž ve volbách parlamentních získala místo druhé.

Chování voličů v místních volbách 1994 ukazuje na převahu příbramské ODS nad místními komunisty, další posty jsou rozděleny mezi KDU – ČSL, ODA a ČSSD. Naproti tomu národní volby konané o dva roky později ukazují na těsné vítězství ČSSD nad ODS. Za sebou nechávají komunisty, republikány, ODA a lidovce. Pokud nebereme v úvahu časový vývoj, tak opětovným důkazem regionální odlišnosti je postavení ČSSD. Až pátá regionální strana získala od příbramských voličů ve parlamentních volbách 1996 nejvíce hlasů. Opačně se voliči chovali v případě KDU – ČSL. Třetí nejúspěšnější strana komunálních voleb klesla v celostátních volbách na šestou příčku.

Ještě lépe můžeme tento regionální posun posoudit v roce 1998, kdy díky mimořádným událostem voliči rozhodovali ve stejný rok o složení poslanecké sněmovny i místních zastupitelských sborů. Vítězství na regionální úrovni obhájí ODS, na druhou příčku postoupila oproti minulým volbám KDU – ČSL a nechala za sebou KSČM. V dalším pořadí následovaly ČSSD, US a Demokratická unie. Národní úroveň potvrzuje převahu ČSSD nad ODS. Další hlasy byli postupně rozděleny mezi komunisty, uniosty a lidovci. Opět se zde potvrzuje ojedinělé postavení ČSSD. V parlamentních volbách jí voliči projeví největší důvěru, ale ve stejném období na jejich hlasy stačily pouze na čtvrté místo ve volbách komunálních. Opačně se projevují jejich preference ke KDU – ČSL. Druhá nejúspěšnější regionální strana získala ve volbách do poslanecké sněmovny až pátou příčku.

Provedené komparace nabízejí otázku, jaké motivy vedou voliče k odlišnému chování ve volbách komunálních oproti volbám parlamentním. Ukažme si je na protikladném jednání

ve vztahu k ČSSD a KDU – ČSL. Sociální demokracie je stranou, která sbírá body v parlamentních utkání, na druhé straně však v regionálních kláních získává čtvrtá, pátá místa. Příbramský občan vkládá jiná očekávání do strany jako celku a do její regionální pobočky. Příliš se totiž neodlišuje od jednání průměrného českého občana a volbou levice proti pravici vyjádřil nesouhlas s politickou situací. Nespokojení příbramští voliči podpořily stranu, která nabídla lepší alternativu a představovala potenciálního vítěze.

Na druhé straně lidovci v komunálních volbách získávají úspěšná druhá a třetí místa, ale ve volbách do poslanecké sněmovny se ztrácejí na pátých šestých místech. Jedno z možných vysvětlení nabízí tradiční preference lidovců na Příbramsku.

Původní Československá strana lidová má v příbramském regionu dlouholetou tradici. Silné náboženské cítění ovlivňované Svatou horu mělo za následek založení regionální pobočky strany krátce po získání vlastní Československé samostatnosti. Lidovecká základna protínala celé spektrum příbramské inteligence a celé období první republiky je spojeno se starostováním lidovců. I když po válce nemohla svoji činnost obnovit v plném rozsahu, existenci si uhájila i během komunistické éry. Po sametové revoluci svoje působení oficiálně potvrdila, navázala na lidoveckou tradici starostů a opět získala výhradní postavení na městské regionální scéně.

Závěry

Volební výsledky města Příbrami ukazují na odlišné chování voličů v komunálních volbách proti volbám parlamentním. Regionální odlišnosti jsou vnímány jako spolupůsobení několika faktorů.

Za hlavní faktor považována tradiční oblíbenost politických stran v dané lokalitě. Některé obvody, obce či regiony zůstávají „baštami“ té které politické strany i přes změny v sociální a demografické skladbě jejich obyvatel (Daněk 31).

Dalším hlediskem je racionálnost volby. Volič, který rozhoduje o složení příští vlády, svůj hlas věnuje jedné z potenciálních vítězných stran. Volí stranu silnou, a to i v případě sympatií k jiné, ale nevýznamné straně. Ve volbách do místních zastupitelstev taková situace nenastává. Volič je ochoten poskytnout hlas i takovým politickým subjektům, které mají pouze regionální či místní charakter.

Dalším rozhodujícím faktorem pro odlišné formování národních a lokálních politických scén je osobnost politika. Na regionální úrovni můžeme pozorovat větší zájem o konkrétního politika než o vlastní stranu. Politické osobnosti také převážně rozhodují o

úspěšnosti politické strany v daném regionu. Příčinou je skutečnost, že místní politik je většinou známou postavou. Volič může bezprostředně sledovat jeho chování a má možnost své připomínky a názory osobně konzultovat. Svůj názor na místního politika si volič vytváří nejen na základě oficiálně mediálně dostupných informací, ale také z neformálními kanálů, které představují rodinné, příbuzenské a přátelské svazky.

Literatura:

Adamová, K., Křížkovský, L.: Politologie. Praha 1997

Daněk, P.: Kraje a jejich sociální, ekonomická a demografická charakteristika: Pohled očima politického geografa. In Krajské volby 2000. Fakta, názory, komentáře :30 – 57. Praha 2001. místní stranické materiály a letáky

<http://volby.cz>

místní stranické materiály a letáky